

T.C.
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü

9 MİLLETLERARASI
TÜRK HALK
KÜLTÜRÜ KONGRESİ

TÜRK HALK EDEBİYATI

MİTOSTRATEJİ ÜZERİNE

Prof. Dr. Alimcan İNAYET¹

Mitler Tanrı veya tanrısal varlıkların eylemlerini konu edinmesi / alması dolayısıyla gerçek ve kutsal kabul edilir. Mitlerde anlatılan tanrı veya tanrısal varlıklara has eylem / davranışlar insana özgü her anlamlı eylem / davranışın örnek tiplerini oluşturur. Tanrıların, tanrısal varlıkların yaptıklarını yapmak insanlar için ahlaki ve dinsel bir zorunluluk arz eder. Bu ahlaki ve dinsel zorunluluk insanlara ortak eylem / davranış bilinci / biçimi yükler. İnsanların kalbi ve ruhuna işleyen bu ortak eylem/davranış biçiminden öyle bir güç doğar ki, Çinli sosyolog Fei Şiao-tung (Fei Xiao-tong 费孝通) bu gücün büyük orduların gücünden daha büyük olduğunu ifade eder (Fei 1999:160). Mitlerin bu büyük gücünün farkında olan Çinliler eskiden beri mitleri çok iyi kullanmışlardır. Bunun için Çin mitolojisinden üç örnek göstermek mümkündür.

Bunların birisi Huangdi (Sarı İmparator) dir. Türkçede Sarı İmparator diye karşılanan Huangdi 黃帝 Çinlilerin mitsel imparatorlarından birisidir. Çinliler bu imparatoru ilk ata olarak kabul eder ve kendi soylarını ona dayandırır. Huangdi aynı zamanda Çin milli kimliği ve milli kültürünün yapıtaşıdır. Çin mitolojisinde Huangdi ejderle özdeşleştirilir, dolayısıyla Çinliler bugün kendilerini ejderin evlatları olarak görürler.

İşin aslına bakılırsa, Huangdi etnik köken olarak Çinli değildir. Kaynaklar onun bugünkü Gansu eyaletinin Tian-shui (天水 “Göksu”) bölgesinde doğduğunu yazar (Fei 1999:86-87). Baytur’a göre, Yandi ve Huangdi kabileleri Huanghe (Sarı Irmak) Nehri’nin baş mecrasında yaşayan Qiang / Çiang denen bir kableden teşekkül etmiştir. Qiang kuzeybatı Çin’in doğu tarafları ve

1 Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü öğretim üyesi, e-mail: alim1962@hotmail.com

güneybatı Çin'in kuzeydoğu taraflarında hayvancılıkla uğraşan göçebe bir kabiledir. Bu kabileden çıkan Yandi ve Huangdi adlı kişiler kendilerine bağlı bazı klanları alarak Huanghe (Sarı Irmak) Nehri'nin orta mecrasına, yani bugünkü Gansu eyaleti ile Shanxi eyaletinin birleştiği yerlere göç ederek yavaş yavaş yerleşik hayata geçti ve 'Yandi', 'Huangdi' kabilesi denen isimle adlandırılmaya başladı (Baytur 1999: 25). Wang'a göre, Yandi ve Huangdi eski dönemlere ait iki kavimdir. Bunlardan Yandi kavmi Batı Ronglarından bir kavimdir. Huangdi kavmi ise aslında kuzeybatıda yerleşmiştir. Bu kavimler sonradan Çin'in orta bölgesine girmişlerdir (Gu 1987:4-5). Demektir ki, Huangdi ve Yandi diye bilinen kavimler aslında bugün Çin'de Gansu olarak bilinen bölgede yaşamışlardır. Bu bölge eskiden Hun, Türk ve Tibetlilerin yaşadıkları ve faaliyet gösterdikleri bölgelerin birisidir. Bundan anlaşıldığı gibi, Huangdi (Sarı İmparator) tarihi şahıstır ve köken olarak Türklerin de dahil olduğu kuzey kavimlerinden birisine mensuptur.²

O hâlde Huangdi nasıl olmuş da Çinlilerin ilk atası olmuştur? Çin bilim adamlarına göre, Çin mitolojisindeki Huangdi hakkında oluşan mitler Çin'in kuzeybatısında ortaya çıkmış (Fei 1999:155), başlangıçta halkın arasında sözlü olarak yayılmış, Savaşan Devletler 战国), Çin (秦) ve Han (汉) döneminde yazıya geçirilmiş, Han Hanedanlığı döneminden sonra Çinli(Han)lere mal edilmiştir. Yani Çinlilere ait gösterilen mitler aslında azınlıklara ait mitlerdir (Gu 1987:4-5).

Bu mitler sonradan Çinli yazarlar tarafından işlenmiş, Huangdi ve Yandi tanrılaştırılmıştır. Bunlardan Huangdi Çin panteonunda merkeze oturtulmuş, diğer tanrılardan üstün tutulmuş (Chen 2015: 14, 73) ve Kunlun Dağı'na yerleştirilmiştir. Kunlun Dağı ise batıda Pamir platosunun doğusundan başlayıp Doğu Türkistan ve Tibet sınırları arasından geçerek doğuda Qinghai /Çinghay sınırlarına kadar uzanan bir dağdır. Bu dağa Yeni Uygur Türkçesinde "Kurum", "Karakurum" ya da "Ko'inlun" denmektedir (Sabit 1994:368; Nurdun 2003:372; Ömer 2009: 3). Çinli yazarlar tarafından tanrılaştırılan Huangdi sonraki süreçte tekrar tarihi şahıs hâline getirilmiş, Sima Qian onu ilk ata yapmış ve Huangdi'nin başa alındığı beş imparator şeceresini düzenlemiştir (Fei 1999:75). Böylece Huangdi diğer imparatorların da atası yapılmış, Çin tarihindeki hemen hemen tüm hanedanlıkların hükümdarları Huangdi'ye bağlanmıştır. Dolayısıyla Çin tarihindeki ilk devletlerden Xia / Şia, Shang/Şang, Zhou / Cou hanedanlıkları kendi soylarını Huangdi'ye dayandırır. Hunların ataları da Xia / Şiaların soyundandır (Fei 2003:156-165). Sonraki Türk, Siyenpi ve Moğollara ait devletler de Xia / Şia, Shang/Şang ve Zhou/Coulara ve onlar üzerinden Huangdi ve Yandi'ye bağlanmıştır.

Anlaşıldığı gibi, Çinliler tarihi şahıs Huangdi'yi önce ilahlaştırıp Çin panteonunun merkezine yerleştirmiş, diğer tanrıları Huangdi'ye bağlamışlardır. Sonra mitsel Huangdi'yi tekrar tarihi şahıs haline getirip tarihte kurulan devlet ve politik sistemlerin kurucularını ona bağlamışlardır. Yani Çinliler mitleri kendi politik amaçları doğrultusunda yeniden düzenlemiş, bu suretle Çin'in politik bütünlüğünü sağlamaya çalışmışlardır.

2 Çinli bilim adamlarından Zhu Xue-yuan /Cu Şüe-yuan (朱学渊) eski Çincenin fonetik ve telaffuz özelliklerine göre, "Tarih Kayıtları"(史记)nda 黄帝者·.....姓公孙 ("Huangdi,soyadı Gong-sun'dür.") şeklinde geçen cümledeki "公孙" sözcüğünün Wusun 乌孙 olduğunu, bu sözcüğün ise Mançuca altın anlamına gelen "eyşin" < ai-xin 爱新 sözcüğü olduğunu ileri sürmüştür (Zhu 2003:222-223). Buradaki "Wusun" adının tarih kaynaklarında Usun/Uşun/Uysun/Üysin/Huşin/Uşin biçimlerinde geçen kavim adı olduğu açıktır. Zeki Veli Toğan Usun/Uşun, yani Uysunların milattan önceki 3. yüzyılda tarih sahnesinde görüldüğünü, bozkurt ananesine sahip olduğu ve Göktürklerin ecdadından bir kısmını teşkil ettiğini belirtmiştir (Togan 1981: 42, 408, 433). Japon ve Çinli bilim adamları da bunların Türk olduğu konusunda hemfikirdir (Namujila 2009:47-48).

İkinci örneğimiz Batının Ana Kraliçesi (Xi Wangmu 西王母)dir. Batının Ana Kraliçesi (Xi Wangmu 西王母) Çin mitolojisinde en saygın tanrıçalardan birisidir. Halk arasında Ana Kraliçe (Wang-mu) diye de bilinir. Hua-şiaların, yani Çinlilerin anası kabul edilir. Yarı insan yarı hayvan görünümüne sahiptir. Erken Qin / Çin ve İki Han döneminde ona bereket ve çocuk dilemek için sunular yapılmıştır. Bu mitsel ata/kahraman ölümsüzlük ilacına sahip olması dolayısıyla pek çok imparator ve kralın taptığı, saygı gösterdiği ve ulaşmak istediği bir tanrıça haline getirilmiştir. Bazı hükümdarlar Batının Ana Kraliçesini kendi politik amaçları doğrultusunda kullanmışlardır. Taoistler ise Batının Ana Kraliçesi'ni dinlerinin merkezine koyarak kendi ideolojilerini yayma yoluna gitmişlerdir (Zongjia Cidian 2009:350; Gao 2011: 121-122; Chong 2009:103-121).³

Çin kaynaklarına bakılırsa, Batının Ana Kraliçesi de tıpkı Huangdi gibi Çinli olmayan kavimlere ait bir şahıstır. Kaynaklar onun aslında batı bölgelerindeki Qiang (羌) ve Rong (戎) kavimlerine mensup olduğunu gösteriyor. Bu kavimler kaplanı totem edindikleri için Batının Ana Kraliçesi de kaplan başlı insan vücutlu olarak tasavvur edilmiştir. Onun ikamet ettiği yer de Kunlun dağıdır. Yani Huangdi'nin ikamet ettiği dağ ile Batının Ana Kraliçesi'nin ikamet ettiği dağ aynı dağdır. Dolayısıyla Batının Ana Kraliçesi hakkındaki mitlerin yayılma alanı Çin'in batı kısmıdır. Uygur bilimadamları Xi Muwang / Şi Muvang 西母王 ve Xi Wangmu / Şi Vangmu 西王母 diye bilinen mitsel kahramanın "Umay" olduğunu ifade etmektedirler. Uygur bilim adamlarından Uçkuncan Ömer, Batının Ana Kraliçesi (Xi Wangmu 西王母) ni Türk mitolojisindeki Umay ile aynı kişi olarak göstermiştir. Batının Ana Kraliçesi'nin yaşadığı dönemlerle ilgili çeşitli görüşler vardır. Bazıları Batının Ana Kraliçesi'nin M.Ö. 3000 yıllarda yaşadığını ileri sürerken, bazıları da M.Ö. 1000 yıl önce, hatta Han döneminde yaşadığını ileri sürerler. Batının Ana Kraliçesinin Karakurum dağları arasındaki Tarım bölgesinde yaşadığına dair bilgiler ağırlıklıdır. Bir rivayete göre, Zhou hanedanlığının padişahı Zhou Muwang M.Ö. 10. yüzyılda batı bölgelerine doğru sefere çıkmış, Karakurum dağlarına gelip Yaoçi göl (Yao-chi 瑶池) ü civarında dinlenmiştir. O bu sırada bu bölgenin hükümdarı Umay Ana (Koriğar Ana) ile görüşmüştür. Umay Ana o dönemde batı bölgesindeki en büyük kabile birliğinin lideridir. Umay Ana ile Zhou Muwang'ın görüşmesi için büyük bir tören düzenlenmiştir. Umay Ana törende söz almış ve binlerce dağ ve nehrin ayırdığı iki halkın dostluğunu ve bu dostluğun değerini bilme hususunu ifade etmiştir. Zhou Muwang'a iyi dileklerde bulunmuştur (Ömer 2009:3).

Bunlardan anlaşılıyor ki, Çinliler Batının Ana Kraliçesi'ni, tıpkı Huangdi gibi, önce tarihi şahıstan tanrıçaya, ardından kraliçeye, taoistler ise meleğe dönüştürmüşlerdir. Bazı Çin kayıtlarında Batının Ana Kraliçesi'nin Shun (舜)'ün ahlakına hayran olduğunu, ona harita, beyaz yeşim taşından kaval ve ziynet eşyaları bağışladığını yazar (Yu 2016:2). Yu'ye göre, ilahiyat kitaplarındaki mitler egemen zümrenin bir çeşit ideolojisi olup, çok net bir şekilde politik amaç taşıyor (Yu 2016:3). Batının Ana Kraliçesi'nin bahsettiği "beyaz yeşim taşından kaval", "beyaz yeşim taşından ziynet eşyası", "hayırlı harita", "yeşim taşından muska" gibi eşyalar asla sıradan anlamı olan kut işareti değildir, simgesel anlamı olan politik işaretir (Yu 2016: 3). Xi Wangmu / Şi Vangmu'nun günümüzde de politik amaçlar için nasıl kullanıldığını Alessandro Ripa da gayet güzel açıklamıştır (Rippa2014: 43 – 64).

Üçüncü örneğimiz Maymun Kral Sun Wu-kong'dur. Sun Wu-kong aslında Ming Hanedan-

3 Ayrıca bkz. <https://zh.wikipedia.org/zh-hans/西王母>

lğı dönemi yazarlarından Wu Cheng-en'in "Batıya Yolculuk" adlı romanında yarı insan yarı maymun olarak tasvir edilmiş bir karakterdir. Batı literatüründe Maymun Kral (The Monkey King) olarak bilinir. Hikayeye göre, 72 kılığa dönüşebilme yeteneğine sahiptir. Bir dağa 500 yıl hapsedilmiş, sonra Budist rahip Tang Seng (唐僧 "Tang rahibi")⁴ tarafından kurtarılmıştır. Sonra Tang Seng'in Buda nomlarını alıp getirmek için batı bölgesi (Doğu Türkistan) ve Orta Asya üzerinden Hindistan'a yaptığı yolculuğu sırasında ona eşlik etmiş ve onu çeşitli tehlikelerden korumuştur. Çin yönetimi mitik özelliklerle betimlenen bu edebi karakteri gerçekten yaşamış tarihi şahsiyetmiş gibi heykelini Doğu Türkistan'a dikerek bu bölgelerin eskiden beri Çin toprağı olduğu algısını yaratmaya çalışmaktadır. Bugün Turfan bölgesinde Sun Wukong'a ait birçok heykel, resim, figür ve motiflerle karşılaşmak mümkündür. "Halkın Günlüğü" gazetesinin 9 Ekim 2003 sayısında "Sincan Turfan'daki Alev Dağı'nda Sun Wu-kong'un Üç Boyutlu doğal Heykeli Keşfedildi" başlıklı bir haber yayınlanmış ve aşağıdaki fotoğraf verilmiştir:

Halbuki, yukarıda ifade edildiği gibi, Sun Wu-kong gerçekliği olmayan edebi bir karakterdir. Mitolojik öğelerle kurgulanmıştır. Çinlilerin bu karakteri gerçekten yaşamış ve bu topraklara gelmiş gibi gösterme çabaları politik ve stratejiktir.

Mitlerin politik ve stratejik açıdan kullanımı olgusu Türk mitolojisinde de söz konusudur. İranlı şair Firdevsi'nin Şehname adlı eserinde geçen Turan hükümdarı Afrasiyab'ın Göktürk kağanlarının, Koçu (İdikut) Uygur hanlarının, Karahanlı hükümdarlarının ve Selçuklu padişahlarının soyu ve atası olarak gösterilmesi olgusu, her ne kadar gelenek/anane diye adlandırılrsa da, aslında bu bana göre bir mitostrateji örneğidir. Şecere-i Terakime'deki Selçuklu devletinin padişahları ile ilgili şu kayıt bunu çok açık ortaya koymaktadır: *Selçukîler Türkmen bolup qarıntaş mız tip ilge ve halkğa faydası tigmedi. Padişah bolğunça Türkmennig Kıniç uruğındın mız tidiler tağı padişah bolğandın song Efrāsiyābning bir oğlu Keyhüsrevdin kaçıp Türkmennig Kıniç uruğının*

4 Tang rahibi anlamına gelen Tang Seng Buda nomlarını alıp getirmek için M.S. 629 yılında Chang'an'den yola çıkıp Doğu Türkistan ve Orta asya üzerinden Hindistan'a gitmiş, 19 yıl sonra çok sayıda budist metinlerini alarak Chang'an'e geri dönmüştür. Soyadı Chen, adı Yi'dir. Gerçek şahsiyettir. Xuanzhang /Şuanzang/ Hieun-tsang 玄奘 diye de bilinmektedir. Chang'an'e döndüğü zaman yolculuğu sırasında gördüklerini kaleme almış "Büyük Tang'ın Batıya Yolculuk Kayıtları" (大唐西游) adlı bir eseri yazmıştır. Wu Cheng-en'in "Batıya Yolculuk" adlı romanı işte bu eserden esinlenerek yazılmıştır (Ren2009:304). Xuanzang Bat bölgesinden, yani Türk topraklarından geçerken sadece dinî işler değil, politik meselelere de karışmıştır. Uhlig şu bilgiyi aktarır: "Türklerin büyük kağanının oğlu Kunduz'da yaşıyordu ve Budacı hacının ziyareti onun sonu oldu. Hieun-tsang, Turfanlı budist bir prenses olan kağanın karcısını kandırmayı başardı ve onu, Çin'in dostu olmayan kocasını zehirlemeye ikna etti." (Uhlig 2000: 325). Şuanzang/Hieun-tsang'ı siyasi boyutunu göz ardı edip sadece dinî boyutuyla değerlendirmek yanıltıcı olabilir.

çine barıp anda ösüp kalıp turur. Biz anıng oğlanları ve Efrāsiyābning neslindin bolur mız tıp atalarını sanap ottuz beş arçada Efrāsiyābğa yetkürdiler. “Selçuklular Türkmen olup, kardeşiz deyip ile ve halka faydası dokunmadı. Padişah olunca, Türkmen’in Kınık uruğundanız, dediler ve padişah olduktan sonra Efrasiyab’ın bir oğlu Keyhüsrev’den kaçıp, Türkmen’in Kınık uruğunun içine varıp onda büyüüp kalmıştır. Biz onun oğulları ve Efrasiyab’ın neslinden oluyoruz deyip, atalarını sayıp, 35 göbekte Efrasiyab’a eriştirdiler.” (Bahadır Han 1996: 206). Kaynaklara bakılırsa, Selçuklu hükümdarı Selçuk Bey’in aslında han/hükümdar soyundan olmadığı, babası Tuğag’ın ev/çadır yapmada usta bir kişi olan Kerekuçi Hoca’nın soyundan geldiği anlaşılıyor (Agacanov 2015: 246-257). Dolayısıyla Selçuklu hükümdarları Türkmenler arasında hukuki ve politik meşruiyet kazanmak için kendi soyunu Efrasiyab’a bağlama ihtiyacı duymuşlardır.⁵ Bu durum mitsel ata / kahraman Efrasiyab’ın düşünülerek / planlanarak kullanıldığını göstermektedir. Efrasiyab sadece hükümdarlara hukuki ve politik meşruiyet kazandırmak için kullanılmamıştır, aynı zamanda belli bir dinî inancı kendilerinin Efrasiyab soyundan geldiğine inananlar arasında yaymak için de kullanılmıştır. Örneğin 8. Yüzyılda Mani dinini kabul eden Böğü Kağan’ın Efrasiyab ile özdeşleştirilmesi (Abdurahman 2004: 5; Cüveyni 1999: 102) Mani dinin daha geniş alana yayılmasını sağlamak amacıyla yönelik olduğu açıktır. Bu tür kültürel değerlerin birleştirici ve dönüştürücü gücüne Nadim Macit de işaret etmiştir. Macit’e göre, en etkili strateji bir toplumu ortak değerler etrafında birleştirme ve bu güce dayanarak hedef toplumları yönlendirme, dönüştürme faaliyetidir (Macit 2016:12).

Bütün bunlarla birlikte mitlerin ekonomik/ticari alanda ürün pazarlama stratejisinin önemli bir unsuru olarak kullanıldığını görüyoruz. Günümüzde firmalar ve şirketler ürünlerini pazarlarken mitsel kahramanların isimlerini kullanmaktadırlar. Piyasada gördüğümüz “Nike”, “Amor”, “Nektar”, “Olympos”, “Venüs”, “Pegasus” gibi markalar bunlardan bazılarıdır. Bunlardan bir spor ayakkabı markası olan “Nike” ismi Yunan mitolojisindeki zafer tanrıçası “Nike”den gelmektedir. Venüs Roma mitolojisinde aşk cazibesi tanrıçasıdır. Yunan mitolojisindeki Aphrodite ile özdeşleştirilmiştir. Nektar Yunan mitolojisinde tanrıların içkisidir. Amor aşk tanrısı Eros’un Latincedeki karşılığıdır. Olympos Yunan mitolojisinde Tanrıların oturduğu kutsal dağdır. Pegasus Yunan mitolojisindeki kanatlı atın adıdır. Volvo logosundaki çelik daire ve ok Roma mitolojisindeki savaş tanrısı Mars’ı simgeler. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Yani mitsel kahraman/figürler ürün pazarlama stratejisinin önemli bir unsuru haline gelmiştir. Firma ve şirketlerin bu tür mitsel kahraman / figürleri kullanarak tüketicinin tercihini, eğilimini etkilemeye, böylece ürün satışını artırmaya çalıştıkları gayet açıktır.

Görüldüğü gibi, mitlerin mitsel ata/kahraman / figürlerin eskiden günümüze kadar politik / stratejik açıdan kullanımı söz konusudur. Mitlerin bu tür politik / stratejik bağlamda kullanılması olgusunu ifade etmek için mitostrateji (mythostrategy) terimini önermek istiyorum.

Mitostrateji mit ya da mitsel ata / kahraman / figürlerin politik / stratejik açıdan kullanımıyla

5 Çin kaynaklarından Shan-hai-jing” (Dağ ve Denizler) de: “Kuzey Diler(北狄)in devleti vardır. Huangdi’nin Shi-Jun (Şi-cün) adında torunu olup, Shi-Jun Kuzey Diler (北狄)in arasında doğmuştur” diye kaydedilmiştir. Çinliler bu kayıta Kuzey Dilerin soyunu da Huangdi’ye bağlamaya çalışmışlardır. 山海經 . 大荒西經: ” 有北狄之國。黃帝之孫曰始均，始均生北狄” (Fei 1999:85).

ilgili bir terimdir. Bu terimi kavramsal olarak şöyle tanımlamak mümkündür: Mitostrateji; mit ya da mitsel ata/kahraman/figürleri kullanarak farklı kültür ve toplumları birleştirme, yönlendirme ve dönüştürme, ekonomik fayda sağlama yöntemidir. Bu yöntem dahili olarak; 1) dinî / politik sistem ve uygulamaların meşrulaştırılmasında, 2) ortak tarihi ve kültürel bilinç / hafızanın güce dönüştürülmesinde, harici olarak; hedef kültür ve toplumların yönlendirilmesi ve dönüştürülmesinde, ekonomik menfaat elde etmede kullanılabilir.

Mitostrateji Prof. Dr. Nadim Macit tarafından geliştirilen teo-strateji kavramı (Macit 2016:11-12) ile yakından ilişkilidir. Bu iki kavram belli ölçülerde birbiriyile örtüşebilir ise de, aralarında bariz farklar söz konusudur. Teo-strateji dinin politik / stratejik açıdan kullanımıyla ilgili bir terimdir. Din, dinsel kurumlar, mezhepler, din adamları ve bunların kullanımı teo-stratejinin temel ilgi alanıdır. Mitostrateji ise mitler, mitsel ata / kahraman / figürler ve bunlar etrafında oluşturulan ortak tarihi ve kültürel hafıza/belleğin kullanımıyla ilgilidir. Örneğin; Hıristiyanlıkta ki İsa Mesih ve Tanrı krallığı anlayışı, Kilise ve misyonerlik faaliyetlerinin politik hedefleri teo-stratejinin konusu iken, Çinlilerde ki Huangdi (Sarı İmparator), Batının Ana Kraliçesi (Xi Wang-mu / Şi Van-mu), ejderha inancı ve bunların kullanımı, Türklerde ki kurttan türeme, Oğuz Ata, Afrasiyab / Alp Er Tonga ve Bozkurtla ilgili inanışlar ve bunların politik kullanımı mitostratejinin konusuna girer.

Sonuç

1. Araştırmalar gösteriyor ki, mit ya da mitsel ata/kahraman/figürler politik/stratejik açıdan kullanıldığı vakit; a) dinî / politik sistem ve uygulamaları meşrulaştırmak, b) farklı toplum ve kültürleri bir araya getirmek, c) hedef kültür ve toplumları dönüştürmek, d) ekonomik çıkar sağlamak mümkündür.

2. Mit ve mitsel ata/kahramanlar Çin'de eskiden beri politik ve stratejik bağlamda da kullanılmıştır. Huangdi (Sarı İmparator), Batının Ana Kraliçesi (Xi Wangmu 西母王) ve Sun Wu-kong örnekleri bunu gayet açık bir şekilde göstermektedir.

3. Türk siyasi ve kültür tarihinde başta Âdem ile Hava hikâyesi, Nuh ve Tufan miti olmak üzere Afrasiyab, Oğuz Ata/Oğuz Kağan ve bozkurt gibi mitsel ata/kahramanların politik ve stratejik anlamda da kullanılmış olduğunu söylemek mümkündür.

4. Mitler, mitsel ata/kahramanlar ve figürler ekonomi alanında da pazarlama stratejisinin bir unsuru olarak kullanılmaktadır.

5. Mitler, mitsel ata/kahramanlar önemli kültürel değerlerdir. Bu değerlerin toplumları birleştirme ve dönüştürme, insanların eğilim ve tercihlerini etkileme gücü vardır.

6. Mitlerin belli bir politik / stratejik / ekonomik amaç için bilinçli / planlı ve tasarlayarak kullanılması eylemi ve yöntemini ifade etmek için mitostrateji (mythostrategy) terimini öneriyorum.

KAYNAKLAR:

- Abdurahman, Varis, “Tarihteki Efsanevi Turan Padişahı Alp Er Tonga Hakkında”, A.Ü. DTCF, Tarih Araştırmaları Dergisi, 2004, Sayı. 35 (1-8).
- Campbell, Joseph, Doğu Mitolojisi, Çeviren: Kudret Emiroğlu, İmge Kitabevi, 2. Baskı, Ankara, 1998.
- Chavannes, Edouard, Çin Kaynaklarına Göre, BATI TÜRKLERİ, Çeviri: Mustafa Koç, Selenge Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2013.
- Chen Lianshan, Çin Mitolojisi, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2015.
- Chen Liqin, “西王母神话的传播研究” (Batının Ana Kraliçesi Hakkındaki Mitlerin Yayılması Üzerinde Bir Araştırma), 青海社会科学/Qinghai Social Sciences, Sayı.6, 2009, s. 74 – 78.
- Chen Yong-chao, “西王母与舜帝的研究” (Batının Ana Kraliçesi ve İmparator Shun Hakkındaki Rivayetler Hakkında Bir Araştırma), 河南教育学院学报 (哲学社会科学版) Journal of Henan Institute of Education (Philosophy and Social Sciences), Sayı. 29, 2010/1, s. 16 19.
- Chong Yu-chau, Chan Long-wing (2009). “論西王母形象之轉變”. 輯於《神話與文學論文選輯 2008-2009》(頁103-121). 檢自: http://commons.ln.edu.hk/chin_proj_4/4
- Ci-hai, Shanghai Cishu Chubanshe, 1989.
- Cüveyni, Alaaddin Ata Melik, Tarih-i Cihan Güşa, Çeviren: Mürsel Öztürk, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1999.
- Çin Mitolojisi, https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87in_mitolojisi
- Eliade, Mircea, Dinler Tarihine Giriş, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2003.
- , Mitlerin Özellikleri, 2. Baskı, Om Yayınevi, İstanbul, 2001.
- Enver Baytur, Heyrinisa Sıdk, Şincangdaki Milletlerin Tarihi (Doğu Türkistandaki Milletlerin tarihi), Milletler Neşriyatı, Pekin, 1999.
- Estin, Colette – Helene Laporte, Yunan ve Roma Mitolojisi, 21. Baskı, Çeviren: Musa Eren, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, Ankara, 2005.
- Fei Şiao-tung, Zhong-hua Min-zu Duo-yuan Yi-ti Ge-ju (The Pattern of Diversity in Unity of the Chinese Nation), 2. Baskı, Zhong-yang Min-zu Da-xue Chu-ban She (Merkezi Milletler Üniversitesi Yayınevi), Beijing, 2003.
- Gao Guo-fan, “敦煌唐人西王母祭祀風俗與“周易”(Dunhuang’daki T’anglıların Batının Ana Kraliçesi’ne Tapma Adetleri ve “Zhou-yi”), Nankin Üniversitesi Edebiyat Enstitüsü, Hongdao, Sayı.3 (60), 2014, s. 107-125.
- Gao Zhi-hua, 从神仙世界的情故事 人之两性哲学 ——以西王母 文本 “Melekler Dünyasına Ait Aşık Hikayelerinden Hua (Çinliler)ların İki Cins Hakkındaki Felsefesine Bir Baskış - Batının Ana Kraliçesi Örneğinde”, 漳州师范学院学报(哲学社会科学版) JOURNAL OF ZHANGZHOU NORMAL UNIVERSITY (Philosophy & Social Sciences), Sayı.1, 2011 (79), s. 121 – 129.
- Gu De-ming (谷德明), Çin’deki Azınlık Milletlerin Mitleri (中国少数民族神话) 1-II (上下), Çin Halk Sanatı Neşriyatı (中国民间文艺出版社), Beijing, 1987.
- Hamilton, Edith (1997) *Mitology*, Çeviren: Ülkü Tamer, Varlık Yayınları, İstanbul.

- Kafesoğlu, İbrahim, Umumi Türk Tarihi Hakkında Tespitler Görüşler, Mülahazalar, Ötügen, İstanbul, 2014.
- Liu Mau-tsai, Çina Kaynaklarına Göre DOĞU TÜRKLERİ, Selenge Yayınları, İstanbul, 2006.
- Nadim Macit, İmparatorluk Politikalarında Teo-Stratejiler ve TÜRKİYE, 5. Baskı, Ay Yayınları, Ankara, 2016.
- Namujila (那木吉拉), Çin'deki Altay Dil Ailesine Mensup Milletlerin Mitleri Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma (中国阿尔泰语系诸民族神话比较研究), Öğrenme Neşriyatı (学习出版社), Beijing, 2010.
- Namujila, Lang Tu-teng (Kurt Totemi), Milletler Neşriyatı, Pekin, 2009.
- Nurdun, Ablet – Veli Eli, Davut Sayım, Henzuçe-Uyğurçe Tarih Atalğulırı Selişturmisi (Çince Uyğurca Tarih Terimlerinin Karşılıkları), Şıncang Pen-tehnika Sehiye Neşriyatı – Şıncang Üniversitesi Neşriyatı, Urumçi, 2003.
- Ortaylı, İlber, “Menkıbe”, Efsane ve Gerçekler, İmge Kitabevi, 2. Baskı, Ankara, 2004.
- Ömer, Uçkuncan, Uyğur Helk Tarihiy Koşaklırı Kamusı, Şıncang Universtiteti Neşriyatı, Ürümçi, 2009.
- Potapov, L.P., “Etnografik Verilerin Işığında Eskit Türklerin Tanrısı Umay”, Çeviren: Muvaffak Duranlı, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, Sayı.1, İzmir, 1996, ss. 213-233
- Pulleyblank, Shang-gu Han-yu de Fu-yin Xitong (The Consonantal System of Old Chinese), Zhong-hua Shu-ju, Beijing, 2008.
- Ren Jiyu (editör), Zongjiao Cidian (Din Sözlüğü), Shanhai Cishu Chuban she, Shanghai, 2009.
- Rippa, Alessandro, “Re-Writing Mythology in Xinjiang: The Case of the Queen Mother of the West, King Mu and the Kunlun”, The China Journal, The Australian National University, The University of Chicago Press Journals, Volume 71 / January 2014, pp.43 – 64.
- Rosenberg, Donna, Dünya Mitolojisi, 2. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 2000.
- Sabit, Abdureşit – Turdi Nasır, Henzuçe-Uyğurçe Şıncang Yernamlırı Luğiti (Çince-Uyğurca Şıncan Yer Adları Sözlüğü), Şıncang Helk Neşriyatı, Ürümçi, 1994.
- Timur, Taner, “Kurucu Efsaneler ve Devlet”, Efsane ve Gerçekler, İmge Kitabevi, 2. Baskı, Ankara, 2004.
- Togan, A. Zeki Velidi, Umumi Türk Tarihi'ne Giriş, 3. Baskı, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1981.
- Uhlig, Helmut, İpek Yolu, Türkçesi: Alev Kırım, Okyanus Yayıncılık, İstanbul, 2000.
- Yu Fang-jie, “西王母神话形象演变的隐喻——兼论摇钱树中的西王母图像” (Batının Ana Kraliçesi'nin Efsanevi Tipinin Evrimindeki Metafor, Ayrıca Para Ağacındaki Batının Ana Kraliçesi'nin Suratı Üzerine), 西南大学学报(社会科学版) Journal of Southwest University (Social Sciences Edition), Sayı. 4 (42), 2 0 1 6, s. 1 – 7.
- Zhu Xue-yuan, “古代中原汉语中的通古斯语·蒙古语和突厥语成分 / TUNGUSIC-MONGOLIAN-TURKISH PHONETIC ELEMENTS IN ANCIENT CHINESE LANGUAGE OF CENTRAL CHINA”, Journal of Chinese Linguistics, Vol. 31, No.2 (JUNE 2003) pp.218-244.
- Zongjiao Cidian (Din Sözlüğü), Editör: Ren Jiyu, Shanhai Cishu Chuban she, Shanghai, 2009.